

**R. P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère <1543-1623>

Mogvntiæ, 1617

Cap. 2. De iis quæ contrauenientem præcepto excusare possunt à
peccato,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78477)

deberem denuo solvere idem debitum. Verumtamen peccarem, si nollem restitutionem esse factam.

Nu. 8.

Secundus modus est, vti ex electione fieri dicitur, quod sit sine metu. Secundum quem modum supradicta conditio non est in praecepto: vt arguere est, quod plerumque detur praeceptum addita comminatione poenae, cuius metu inducantur subditi ad ipsum implendum. Quia ratio de datum esse constat primum omnium, Genesi 2. dicente Deo ad Adam, De ligno scientiae boni & mali ne comedas, in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. Accedit quod metus non tollat, sicut coactio, liberum; etiam illud nonnunquam ita miratur vt ad peccato excuset: prout declaratum est in precedenti libro 1. cap. 8.

Tertius modus est, vt ex electione dicatur fieri, quod sit propensa a laetique voluntate: secundum quem modum, eadem supradicta conditio cadit sub praeceptum diuinum, non autem sub humanum. Quia enim homo videt quae parent: Deus autem non intruet cor, 1. Reg. 16. is qui cum voluntatis auersione & quadam molestia praeceptum implet, vt censetur accidere ei qui non occidit quidem, sed vellet occidere, non satisfacit Deo prohibenti homicidium, vt patet ex cap. 5. D. Matth. versu 22. & 23. sicut satisfaceret homini, qui de interioribus non iudicat. Ex quo eodem fundamento colligitur, eandem secundam conditionem ratione suae posterioris partis, quae est fieri propter finem, seu bona intentione, cadere sub praeceptum diuinum, non autem sub humanum; quandoquidem intentio est affectus interior latens in animo; de qua proinde homo tanquam de re sibi ignota, vt non iudicat, ita nec praecipit, sicut facit Deus: cuius oculis omnia sunt nuda & aperta ad Hebr. 4. Itaque si iudex odio vel alia mala intentione malefactorum morti tradat; aut pecuniam mutuo acceptam ea intentione reddat vt detur ad vsuram: vel gladium alterius apud se depositum ei restituat vt alium occidat; diuinum praeceptum violat, non autem humanum: vnde tanquam praeceptum transgressor punietur a Deo, non item ab homine, ex D. Thom. in cit. art. 9. Quamquam negandum non est, Ecclesiam habere potestatem puniendi ea quae sunt malo affectu (vt patet ex dictis in precedenti libro 13. cap. 2. sect. 2.) Atque per hoc factis patet 2. pars nostrae tertiae propositionis: sicut per praecedentia duae reliquae.

QVAESTIO III.

Quenam sit ratio discernendi praeceptum a consilio.

Nu. 9.

Magna est inter praeceptum & consilium similitudo, cum vtrumque sit quoddam legis praescriptum, in quo non facile detegitur diuersitas. Quae quidem tota ex eo prouenit, quemadmodum attingit a Victoria in relectione de potestate civili, num. 20. quod legislator in suis legibus, non vult temper exigere a suis subditis obedientiam debitam: sed aliquando tantum ordinet simpliciter quid faciendum sit: docens & dirigens potius, quam praecipiens. Quod quando fiat, ita ut lex ipsius consultoria tantum, non autem praepceptoria iudicanda sit, vnde pendet ratio discernendi praeceptum a consilio, Sylua. in verb. Praeceptum, quaest. 2. & 3. recte explicat, dum ista statuat.

Nu. 10.

Primum est, An lex consultoria sit vel praepceptua, non posse semper cognosci ex ipsius verbis: quoniam in lege nonnunquam verbum precarium, vt rogo, inuenitur vsurpatum praepceptiue, vt in quaest. 3. cap. Rogo: quod glossa ibidem annotat: & nonnunquam verbum praepceptiuum, vt mando, vsurpatum precario, vt in cap. Mandatis, 2. quaest. 4. vbi id glossa quoque annotat.

Secundum est: nisi de legislatoris intentione aliunde confiterit, censi non posse consultoriam tantum esse legem eam, quae datur per verba praepceptiua: quia ex Alphonso a Castro in 1. lib. de lege poenali, cap. 5. documento 4. sunt: praecipio, mando, iubeo, prohibeo, inhibeo, veto, interdico, & eis aequivalentia: etiam si materia legis praepceptiua non sit, sed tantum consultiua: nisi quod verbum, debet, etiam si aequiueat, in materia consultiua importet, inquit Syluester, solam congruitatem, id est, debitum hone-

statis, & non iustitiae vel necessitatis. Sic enim quod in cap. 1. De desponsatione impuberum dicitur: quod si pater filium nondum adultum, matrimonio tradiderit, filius ipse postquam peruenit ad perfectam aetatem, debeat illud impere: glossa finalis ibidem interpretatur, debere debito honestatis, non autem necessitatis.

Tertium est: cum lex datur per verba imperatiua, non praepceptiua: qualia sunt, dicant, faciant, legant, taceant, & alia innumerata, non posse ex eorum significandi vi cognosci, an ea sit praepceptiua, obligetue ad peccatum: quoniam talia verba possunt in propria sua significatione, tam a consulente quam a praepceptiue vsurpari. Sic cum dicitur Psalm. 75. Vouete & reddite, &c. illud esse consilij, & hoc praepcepti, ex vi significandi vocum, nullatenus cognosci potest. Itaque inquirendum est 1. de legislatoris voluntate imponendi vel non imponendi obligationem.

Nu. 11.

De qua voluntate si constare non possit, recurrendum est ad materiam: quae si praepceptiua sit, lex quoque praepceptiua esse iudicabitur: quia verba legis debent ad materiam ipsius accommodari argumento citati cap. Rogo, iuncta eiusdem glossa. Censetur vero tunc praepceptiua legis materia, cum est de necessariis; vel ad iustitiam, vel ad charitatem, vel ad diuinam reuerentiam: vt non fieri clandestina matrimonia; fratrem corripere: non committere plenum stomacho, & multa alia, de quibus bene determinari non potest nisi ex communi doctorum sententia. Haec Syluester. Ex cuius doctrina relinquitur, si legis materia non fuerit necessaria ad iudicium vel charitatem vel diuinam reuerentiam: neque fuerit, vt in eadem quae habet in quaest. 2. ponderosa, id est, magni momenti ac ponderis, legem esse tantum consultoriam: vt hinc. Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebet illi & alteram, Matth. 5. cum quibusdam aliis, quae ibidem habentur.

Aduerte autem quia de eo quod malum est, consilium dari non potest, sicut nec praepceptum: requiri vt consultiua materia sit saltem indifferens, namque vero mala: vt esse potest ex Nauarr. in Enchir. cap. 23. num. 1. ex defectu; vel finis, vel alicuius debite circumstantiae, vel obiecti siue non iustificabilis, id est, talis, quod nulla circumstantia possit bonum fieri, vt mentiri: siue non iustificati, id est, talis quod de se malum sit quidem, sed ita vt possit fieri bonum ex aliqua circumstantia: vt occidere hominem, potest ex circumstantiis, personarum; & aliis de quibus suo loco in sequenti lib. 21.

CAPVT II.

De iis quae contrarium praecepto excusare possunt a peccato.

SVMARIA.

- 12 De impotentia ex usante a peccato.
- 13 De modo, quibus contingit ignorantia a peccato excusans.
- 14 Quando contingat respectu praepceptorum legum naturae.
- 15 Quando respectu diuinae legis positivae.
- 16 Quae eiu'dem legis tradita a notitia tollat illius ignorantiam a peccato excusantem: quae iterum dubitatio eandem tollat: si ad veritatem intelligendam diligentia non adhibeatur.
- 17 Quae monitio praecedens sufficiat ad constituendam eius generis dubitationem.
- 18 De dispensatione in ordine ad praepcepta iuris naturae, & in qua ex eis, illa possit aut non possit cadere.
- 19 Res potest desinere esse iuris naturae, per mutationem ipsius, siue secundum se, siue secundum suam circumstantiam: quod exemplis illustratur.
- 20 Quando liceat praepceptum de bono priuato, aut de minore bono datum, omittere ob commune, vel maius bonum.

VOLENTI de peccatis ex aliquo praepcepto iudicare, videndum est in primis: An sit aliquod quod contrauenientem excuset a peccato: vt esse potest, tum metus grauis & cadens in constantem virum: tum impotentia:

tum

rum ignorantia. Num. 6. l. 1. tum etiam Superioris dispensatio. Atque de metu nihil occurrat addendum ad ea quæ dicta sunt in præced. l. 1. cap. 8.

Nu. 12.

De impotentia certum est, quod nemo ad impossibile obligetur, etiam si quis illi causam culpabilem dederit, dummodo de data vere pœniteat. Quod addo, quia sibi placens adhuc in ea consequenter placeret. In præcepti transgressione, quod est inexcusabile. Iam quando censenda sit impotentia ipsa contingere, nequit generari regula determinari: sed id, sicut multa alia in hac doctrina, relinquatur prudentis iudicio ex inspectione circumstantiarum, præcepti, rerum, & personarum.

Queritur autem, An quæ non potest implere totum illud quod præcipitur, teneatur implere partem quam potest? Respondetur distinctione: vel enim illud quod præcipitur diuiduum est: ita nimirum vt in eius parte; ratio præcepti saluetur perinde ac in toto: nec vna pars pendeat ab alia: quo modo ieiunium totius Quadragesimæ est diuiduum; quoniam ipsius obligatio est singulorum dierum ex quibus ea constat; sine dependentia vnius ab alio. Vel certe est indiuiduum: ita scilicet vt in eius parte non saluetur ratio præcepti, sicut in toto; vnaque pars pendeat ab alia: quo modo ad tio Missæ indiuidua est: Responsio igitur ad propositam questionem hæc est. Cum id quod præcipitur diuiduum fuerit, dubium non esse quia ille qui non potest seruare totum, debeat seruare quam potest partem, vt pote independentem ab aliis. Cum vero fuerit indiuiduum, si maior pars illius seruari possit, eam tanquam accedentem ad totum, rationemque eius aliquatenus participantem, seruandam esse. Si autem non possit: nec minorem, etiam si possibilem, seruandi obligationem esse; quia pars maior trahit ad se minorem. De qua re pluribus Thom. Sanchez in opere morali libr. 1. cap. 9.

Iam de ignorantia, ad ea quæ dicta sunt in 11. lib. cap. 3. addenda est ratio iudicandi in particulari, quando ipsa excuset à peccato contrauenientem alicui præcepto. In cuius gratiam meminisse oportet eius quod illic attingimus, ignorantiam quæ contrauenientem præcepto excusat à peccato, contingere duobus modis.

Nu. 13.

Prior est, cum in eo qui ignorat, nulla omnino præcessit ratio dubitandi, aut notitia quæ induceretur ad existimandum quiddam certum, esse peccatum; vt vsuuenit nonnullis simplicibus existimantibus pietatem esse agonizantes voluere in lecto, et citius moriantur, cum tamen id de se sit peccatum contra præceptum Non occidens: sed à quo in tali casu illi excusentur per ignorantiam, quam humana industria vincere nequiverunt: non quidem per acquisitionem intellectus, deliberationemve: quia in homine, qui de re aliqua nunquam dubitauit, nec vllam; nequidem confusam, cognitionem habuit: nullum omnino inest principium de eadem re deliberandi. Cum enim voluntas non feratur incognitum, ea nunquam applicabit intellectum ad inquirendum deliberandumve de re, quæ nulla omnino cognitione ei representatur: neque enim per interrogationem aliorum à quibus discere posset; aut per cuitationem alicuius occupationis impeditur ipsum à consequenda cognitione requisita ad talis ignorantie depulsionem. Quis enim interroget de his, aut caueat alicuius causa eorum quæ nullatenus in mentem ei venerunt? Iam dubitatio illa, aut confusa cogitatio quæ deliberationi vel interrogationi dare debet initium, non est libera, sed naturalis; itaut non sit in nostra potestate firum eam habere; sed fortuito nobis contingat, sicut actiones aliarum indeliberatæ.

Quæ doctrina præcedit etiam in actuali inconsideratione præcepti, ex qua ei contrauenitur, quantumuis ipsum cognoscatur habitu. Sic enim excusatur à peccato is qui aliquo die non ieiunat, propterea quod nullatenus in mentem ipsi venit, sed tunc ad id præcepto obligari, etiam si habitu talem obligationem probe cognosceret. Id quod plenius explicatum est in præced. lib. 15. num. 75.

Posterior modus est, cum post dubitationem, aut confusam cognitionem facta diligenti examinatione, an aliquid sit vel non sit illicitum, contrariumve alicui præcepto,

probabilibus rationibus appareat licitum esse, nec vlli præcepto repugnare, licet res aliter se forte habeat; dummodo contingens ignorantia, dicitur probabilis, quæ à qui paratur inuincibili; quoad effectum excusandi à peccato, quoniam cumq. forte fuerit in potestate hominis illam vincere: quoniam in casu quo ea contingit, homo agit ex iudicio prudenti sufficientive ad conscientiam prudenter fundendam præter probabiles rationes; quibus quoad agenda vel vitanda acquiescere, tribuitur prudentia.

De ignorantia excusante obseruati nes particulares.

VT igitur ad rem propositam veniamus cum iuxta triplicem legem in præcedenti libro 13. descriptam, triplicis generis præceptum distinguatur: vnum legis naturæ, alterum legis diuinæ positivæ, & 3. legis humanæ: ratio iudicandi in particulari, vtrum talis ignorantia in aliquo casu contigerit; consistit in his obseruationibus:

Nu. 14.

Prima est, Præceptorum legis naturæ, qualia sunt Decalogi, ignorantiam posse contingere dupliciter. Vno modo ob propria peccata, vt in iis qui cum antea aliquam habuerint talium præceptorum notitiam, senserintque remurmurantem conscientiam in eorum transgressione: ex deprauata consuetudine postea in ipsis adeo obscuratur naturale lumen, adeoque opprimitur conscientia: vt neque idem quod prius iudicent, neque transgrediendo sentiant conscientia stimulos. Tales fuerunt illi de quibus Roman. 1. ait Apostolus: Cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt aut gratias egerunt, sed seauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipientium eorum, &c.] quo non excusari à peccato per eiusmodi ignorantiam patet; tum ex eodem Apostolo ibidem: tum ex eo, quod non excusabilis sed culpabilis sit eiusmodi ignorantia. Altero modo contingere potest eadem ignorantia; non proprio personæ, sed nationis vitio, & ex maiorum culpa: vt si communiter existimetur furtum, aut fornicationem, aut vsuram, aut aliud eiusmodi licere; tuncque ad iudicandum num ea excuset à peccato, considerare oportet conscientia dictantem. Si quis enim sit adeo rudis, vt tantum ductus autoritate & legibus maiorum suorum, nullam omnino dubitationem habeat, nec conscientia remorsum circa talia: ignorantia ipsius censeri potest inculpabilis & excusare à peccato: sed quia vix, rarissime reperitur aliquis talis, quoad Decalogi præcepta, atque alia quæ adeo euidencia sunt, vt non obstanto quacunque contraria maiorum consuetudine & legibus, malitia transgressionis illorum statim pulset animum, remordente conscientia; vix etiam vnquam talis ignorantia censeri potest excusare in talibus: nisi forte in fornicatione, vsura, & nonnullis similibus: in quibus cum non appareat iniuria, sed potius aliqua iniuriæ similitudo, interdum conscientia non potest facile esse illorum iudex verus, deque illorum malitia remordere.

Nu. 15.

Secunda obseruatio est. In hoc differentiam esse inter legem naturalem & diuinam positivam, quod illius promulgatio intus fiat per conscientiam tanquam præconem à natura datum: iuxta illud Apostolo ad Roman. 2. Ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.] Promulgatio vero huius, fiat per sancti Evangelij prædicatores, iuxta illud ad Roman. 10. Quomodo credent ei quem non audierunt: & quomodo audient sine prædicante? Vnde concludit idem Apostolus: Fides ergo est ex auditu.] Quæ conclusio vt valeat, dicendum est, modum cognoscendi mysteria & præcepta fidei, non esse per internam illustrationem naturalis luminis, sed per internam prædicationem concionatoris. Cuiusque hoc ita sit, statui potest si desit prædicatio mysteriorum & præceptorum fidei, ignorantiam eorum esse inuincibilem, atque adeo excusantem à peccato; iuxta illud Domini Ioan. 15. Si non venissem & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.] Quem locum enarrans D. Augustinus tractat. 89. tom. 9. concedit à peccato infidelitatis excusari eos, quibus Christus non est locutus per se, nec

per Apostolos vel alios de Ecclesia. Et D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 1. ait; talium infidelitatem non esse peccatum, sed peccatum peccati originalis: neque ob eam sed ob alia peccata ipsos esse damnandos.

Porro non quavis mysteriorum ac praeceptorum fidei praedicatio sufficiens est ad impediendam iam dictam excusationem: sed tantum ea quam sufficiens argumentum seu motiuum credendi comitatur: vt cum miraculum editur in confirmationem eorum quae annuntiantur: aut eadem probabilibus rationibus credibilia esse ostenduntur: non quidem perfunctorie, sed diligenter & cum exemplo vitae honestae, atque secundum naturam legem studiose; prout habet Franciscus à Victoria in priorie relectione de Indis in explicatione 4. tituli, propositione 4. Tunc enim per praeceptum Domini Marci vltim. Euntes in mundum vniuersum praedicare Euangelium omni creature. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, &c.] quisque tenetur praedicationem Euangelij audire, eique acquiescere. Ad quod praesto est auxilium Dei cooperantis & sermone confirmantis: si non sequentibus signis, vt tempore Apostolorum, saltem interno motu intellectus, ad assensum sufficienti: nisi obstinatio, aut alius animi prauus affectus obstat.

Quamuis interdum contingat rationum momentis inter duas opiniones fluctuare: quo casu precibus & lacrymis postulandum est abundantius auxilium diuinum: vt in simili se fecisse testatur D. August. in lib. De utilitate credendi contra Manichaeos cap. 8. tom. 6.

Quod vero mysteriorum, praeceptorumque fidei propositio nuda, ac destituta argumento aut motiuo ad credendum: non impediatur praedictam excusationem, recte à Victoria in praeced. propositione 2. confirmat ex verbis Domini Matth. 19. Si opera non fecerim in eis quae nemo auius fecit, peccatum non habent.] Quibus aperte significat excusandum fuisse à peccato, Iudaeorum infidelitatem, si eis suam doctrinam proposuisset sine motiuo sufficienti ad credendum. Adde eum eodem autore, temeritatis imprudentiaeque esse credere sine argumento, aut motiuo sufficienti: in iis maxime quae ad salutem animae pertinent. Vnde dicitur Ecclesiastici 19. Qui credit cito, leuis est corde.]

Nota vero, vt in infidelium, sic in fidelium terris inueneri adeo rudes, vt tantum ducantur autoritate suorum maiorum in iis quae ad salutem animae pertinent: qui si ob parentum ruditatem vel Parochorum negligentiam; nihil de fide audierunt, praeterquam quod Christus sit, possunt infidelibus ipsis comparari, quoad eam de qua agimus ignorantiam: cum de illis merito quodque dicatur: Quomodo audient sine praedicatione? Et certe in aliquibus locis, in quibus mysteria ac praecepta fidei fuerunt aliquando sufficienter promulgata, tanta secuta est postea obliuio illorum, vt perinde sit ac si nunquam fuissent promulgata.

Nu. 16. Tertia observatio est. Dubitationem ad hoc sufficientem, vt dubitans teneatur veritatem inuestigare, si velit à peccato per ignorantiam excusari: circa praecepta quidem legis naturalis, contingere solo interiori naturali lumine: circa praecepta vero iuris positui siue diuini siue humani, non contingere absque exteriori monitore. Ratio est, quia obligatio eorum quae iuris sunt naturalis, pendet ex interna aliqua ipsorum conditione, quae naturali lumine nota, promulgatur per conscientiae remorsum, qui statim occurrit agredientibus facere aliquid in contrarium; quique ad hoc sufficit, vt dubitans teneatur in inquirenda tali obligatione, moralem diligentiam adhibere, si velit à peccato per ignorantiam excusari, contraueniens de facto, alicui naturali praecepto. Eorum vero quae iuris sunt positui obligatio pendet ex Superioris praecipientis voluntate; quae cognosci non potest, nisi externus notificetur. Proindeque dubitatio circa illa exurgens, non censetur esse rationabilis, & quae illis contrauenientem impediatur, excusari à peccato per ignorantiam: nisi intercesserit aliqua exterior adhortatio, vel fama non contemnenda; qua quis esse aliqua talia praecepta monitus sit.

Nu. 17. Vbi aduerte, quod cum praeceptorum positiuorum quae-

dam sint communia; & quaedam particularia alicuius officij: ad dictam rationabilem dubitationem quoad communia, non sufficere vt praecesserit generalis monitio quod dentur eius generis praecepta: alioquin enim quisque dum aggrederetur quaecumque operationem, teneretur inuestigare; aut aliquid sit de ea datum; quod esset difficultatis & molestiae inoperabilis. Quoad particularia vero, sufficere generalem notificationem, quod hominibus talis status & officij, imposita sint particularia praecepta. Nam qui intelligit conditas esse aliquas leges sui officij, & negligit inquirere quatenam ea sint, ignorantia ipsius est culpabilis: cum de iis sit quae tenetur & non curat scire. Diligentia autem in eo adhibenda, vt ignorantia censetur inculpabilis, sufficiens est in imperitis, si ipsi de legibus sui officij consulant peritum: qualis indicatur esse ille qui habet eam omnium materiam in moralium notitiam, ex qua dubitare, & particularia leges inuestigare possit. Nec enim tenetur euoluere sigillatim omnes; quod esset impossibile: praesertim cum nouae à Superioribus subinde emanent, vnde prouenit vt etiam si quis sufficiens sit, dubitationem tamen aliquam semper posse habere, dum consilium datur in re difficili. Quocirca tale contra, post factam in inquirendo diligentiam, datum contra legem aliquam particularem; ad culpam impunitur tantum ei, qui dederit illud, carens praesidio doctrinae sufficientis: quem admodum notatum est ad Adriano in quodlibeto 3. art. 2. principali.

De dispensatione excusante, obseruationis alia.

De dispensatione; quae est quantum eorum, quibus contraueniens praecepto excusatur à peccato, nihil ad ea quae dicta sunt in praeced. lib. 13. num. 46. & 47. ac num. 190. aliquotque sequent. occurrit addendum; quoad praecepta iuris positui siue diuini siue humani: quoad praecepta vero iuris naturalis sequentes obseruationes videntur addendae.

Prima est, dispensationem proprie dictam, qua aliquis voluntate sui Superioris eximitur ad obligationem praecepti retinentis suum robur, non habere locum in praeceptis iuris naturae: quia haerentur de iis quae bona sunt naturae suae; quaeque ratio, quam diu immutata permanent, dicitur esse faciendae: aut de iis quae mala sunt naturae suae, quaeque ratio quam diu talia manent, nunquam dictauerit esse faciendae. At voluntate Superioris non potest aliquid licere, quam diu ipsum est contra rationis dictamen: tam diu enim nihil est & contra legem aeternam: cuius promulgatio quaedam id ipsum dictamen est, ex dictis in eodem lib. 13. initio tractat. secundi. Vt vero quis malum, ac contra legem aeternam licite agat, nulla dispensatione fieri potest, cum id contradictionem implicet: contraueniensque concedatur illud generalissimum principium, Declina à malo & fac bonum; esse omnino indispensabile. Neque obstat quod dicitur vnumquemque Legislatorem posse dispensare in sua lege; quia id verum est tantum, cum res non est mala; nisi quia prohibita.

Secunda observatio est. Eorum de quibus dantur praecepta iuris naturae, quaedam posse mutationem admittere, per quam desinant esse talia iuris, ac dictari à recta ratione: quaedam vero non posse, sed omnino immutabilia esse; vt quae honorem Dei cultumque; continent; aut eisdem aduersari ratio dicitur: circa quae nulla contingit dispensatio, ne quidem impropria, qua quocumque modo praecepta de illis tradita; relaxentur. Nam cum homo, hoc ipso quod est creatura, honorem cultumque Deo debeat: sicut nihil potest esse per quod in eo cesset ratio creaturae; ita nec per quod, debitum ea praestandi quae Creatoris honorem cultumque continent desinat.

Item sicut in vita civili, nusquam id bene fieri potest, quod tollit Reipub. conseruationem: eiusdem vitae finem, ad quem consequendum cetera omnia seruire debent: sic in vita spiritali, nusquam potest id licite fieri, quod aduersatur diuino cultui: ad quem vt ad vltimum suum finem; cetera in eadem vita diriguntur. Itaque nulla vnquam de causa potest quis censeri bene & sine peccato negasse Deo adorationem, aut idololatriam commississe, aut in vanum assumpsisse nomen diuinum; & sic de aliis eiusdem

generis.

generis. In ea autem, quæ prioris generis sunt dispensatio saltem imperfecta cadere censetur, cum illam quam diximus mutationem admiserit: quod qua ratione contingat ex sequentibus obseruationibus intelligitur.

Tertia igitur obseruatio est. Cum illud quod sub præceptum iuris nature cadit, inuenitur repugnare bono communi, aut aliori bono maiori; tunc ipsum cenatur, de iure nature scilicet: eo quod recta ratio dicitur bonum commune præferendum esse priuato: & bonum maius minus: & spectans ad salutem animæ, spectanti ad salutem corporis: atque adeo esse modo quoddam dispensatum in præcepto illo, sub quod tale quid cadit: ita ut in eiusmodi casu contrarietate ei, non sit peccatum. Sic igitur non obstat quinto præcepto Decalogi, iudicium inaleficis a magistratu sine peccato necari: & in iusto bello cum nocentibus innocentes eis permixtos interfici propter communis pacis bonum. Item in nocentem probatum in iudicio reum mortis, licite condemnari a Iudice, ad vitandum scâdulum populi, & perturbationem in Republica, etiam si Iudex ipse priuata scientia illum innocentem esse sciat. Sic etiam non obstat septimo præcepto, leges humanæ usurpationis, & præscriptionis, auferuntur vero domino quod suum est, propter bonum commune; ut tandem lites interminabiles ac infinitæ dirimantur, paxque publica seruetur. Si porro iudicamus quando opus fuerit, nos debere cum vitæ periculo (de qua re in precedenti lib. 1. cap. 8. parte posteriori) fidem & Religionem Christianam, Ecclesiæque; auctoritatem tueri, & salutem animæ, siue nostræ siue alienæ, prouidere. Ita ut adulteræ peccante, non ex malitia, sed ex infirmitate, si a me admonita emendabitur; etiam si mortis periculum mihi ab adultero imminet, debeam illam monere. Similiter populum quem hæreticus seducit, si a meminitus emendabitur, teneor monere, quantumcumque; inde incurram emens vitæ periculum: & sic de huiusmodi alijs.

Quarta obseruatio est. Mutationem rei secundum se, aut secundum suam circumstantiam, sepe facere ut ipsa desinat esse iuris nature; ac eius contrarium dicitur à recta ratione, sicut usurpatio rei alienæ inuita domino, dicitur in eo qui premitur extrema necessitate; in qua res ex aliena, fit illi cum domino communis. Dicitur quoque non esse reddendum depositum domino furioso, vel hosti Reipub. quibus restitutum; perniciosum est. Vnde oritur etiam modus quidam dispensationis sufficiens ad exensandum à peccato transgressiois præcepti, sub quod talis res cadit. Sic enim in duobus casibus proxime positis, non peccatur contra præceptum Non furtum facies. Nec item peccatur contra præceptum Non occides: tum Abraham cum uoluit filium occidere: cui est ea de causa promissa amplissima facta à Deo (tum Sampson cum interfecit seipsum: quem D. Paulus ad Hebr. 1. n. um. grat. inter eos qui adepti sunt remissiones.

Cur autem non peccarint, ratio est: quod in illis casibus conditio occisionis prohibita quinto præcepto, mutat fuerit auctoritate Dei habentis in omnes homines potestatem vitæ & necis: ita ut illos tum ipse per se aut per causas naturales, vel alios homines: tum etiam per se ipsos inculpate occidere possit; tam ut absolutus Dominus, quam ut Iudex publicus in nobis peccatum originale; per quod omnes mortem meruimus.

Similiter iudicantur Hebræi non peccasse contra præceptum Non furaberis, quando Exod. 11. mutuo petita ab Aegyptijs uasa retinuerunt: quia Deus transfudit in eos dominium talium rerum acceptarum; sic ut ea desinerent esse aliena. Quo etiam referri potest Osee excusatio à peccato contra præceptum Non fornicaberis: cum Dei iussu sumpsit sibi uxorem ex qua faceret sibi filios fornicationum: nempe quod Deus suauiter effecerit, ut Propheta & Fornicaria consentirent in matrimonium. Quod uero Propheta iubetur facere filios fornicationum, accipiendum est sensu, ut iubeatur facere filios illius, quæ erant fornicaria. Vide Sotum in lib. 2. De iust. & iure quæst. 3. art. 8. in solutione 3. argumenti.

Quinta obseruatio est. Ut si in peccato bonum priuatum commune, vel minus bonum ob maius deferatur (si quidem id ipsum siue commune, siue maius bonum obligatoris in esse, dicitur recta ratio) sufficere declarationem, per quam constet

de tali obligatione; consequenter enim constabit bonum priuatum vel minus bonum quod ei repugnat, delinere de iure nature esse, dicta re à recta ratione. Sin autem ipsum commune, vel minus bonum fuerit tantum in consilio: seu quod recta ratio dicitur quidem, non tamen ut obligatorium; requiri dispensationem Superioris; quia bonum priuatum vel minus bonum ex eo, quod illi repugnet, non dicitur esse nature iure præcipiente: quod præponderat iuri consulti. Quamquam si dispensatio interueniat post poni potest; quia recta ratio consulti aliquod commune vel minus bonum, dicitur quod possit homo propter illud, liberari ab obligatione iuris nature eidem bono repugnantis, prosecutionemque illius impediens. Sic ergo Papa in voto & in iuramento, ad quorum obseruationem secundum Dealogi præceptum obligat, dispensat propter commune aut maius bonum: itaque; ad vitanda maiora & frequentia peccata: ut in eo voto quod per humanam fragilitatem facili frangeretur. Ac etiam ad tollendam improbis libertatem vexandi bonos & innocentes: ut in iuramento per metum facto latroni, aut tyranno. Ratio enim naturalis dicitur tam gratæ esse Deo cui illa sunt, ut ipsa relaxentur ad remouendas peccatorum occasiones; quam ut obligatio ipsorum in talibus occasioibus maneat. Id quod locum habet etiam si quis iurasset se non petiturum dispensationem: quia tale iuramentum perinde est dispensabile, nec magis obligatorium, quam cetera: cum quibus omnino, in ratione iuramenti conuenit.

CAP. III

De documentis notandis cum ex præceptis iudicium aliquod speciale fertur de peccatis.

SVMMARIVM

21. Præceptum non implet qui illud omnino ignorat, etiam si faciat id quod per ipsum præcipitur.
22. Contra præceptum legis peccat, non modo qui illud transgreditur; sed etiam qui habet propositum transgrediendi, aut de illius transgressione delectatur.
23. Quis dicatur uoluntatis affectus efficax.
24. Illius differentia ad affectu simplicis complacentie, in ordine ad iudicium de uirtu. g. malitia.
25. Affectus efficax, quando induit naturam simplicis complacentie.
26. Ratio iudicandi de affectu simplicis complacentie, an sit peccatum mortale, necne.
27. Complacentie de peccato prout ipsum est contra proximum, quæ si mortalis.
28. Quando item, cum est de re prohibita, quia mala: ut de actu impudico.
29. Et quando de re mala, quia prohibita: ut de esu carnum in die ieiunij.
30. Ratio iudicandi de affectu simplicis displicentie, num sit peccatum mortale.
31. Modi peccandi consentiendo alteri peccanti, ac primo relati in glossa ad cap. 1. de officio delegati.
32. Relati à D. Thoma, cuius earum explicatio.
33. Præceptum a naturali, diuinum posituum cedit; & huic, præceptum humanum.
34. Hoc procedere, cum in posituum a naturali, aut humanum à diuino remouet conditionem necessariam ad obligationem, exemplis declaratur.

PRIMUM EST. Ut quis censetur præceptum aliquod impleuisse, requiritur ut id quod præcipitur egerit, non modo ex scientia de qua est habita mentio in capit. 1. quæst. 2. proposit. tertia: sed etiam ex scientia legis: hoc est, actu, aut saltem uirtute sciendo se agere secundum legem sibi præscriptam. Ratio est, quia ad seruandam legem præscriptam, requiritur ut quis ei consentiat, uel ite id facere quod per eam iubetur. At hoc non potest ille qui nullo modo legis scientiam habet: quia consensus non est sine scientia, per tradita in præced. lib. 1. c. 4. Sic igitur ille qui scit esse præceptum à se obseruandum de audiendo sacro Missæ in die festo, audit illud cum, debita deuotione nesciens tamen diem eum esse festum, implet id ipsum præceptum, quia operatur cum cognitione eius saltem uirtuali: seu quæ cum

Nu. 19.

Nu. 21.

Nu. 20.